

SÅRBAR KOMMUNIKATION

av Robin Dahlberg, Säkerhetskommittén

I Bergsports septembernummer 2014 skrev jag om otydlighet i kommunikationen mellan klättrare och säkrare och vilka risker det medför, i artikeln Säkring oklart – När osäkra besked leder till osäkra utgångar. Fokus i artikeln var vad vi egentligen menar med våra begrepp och kommandon som vi använder när vi klättrar. Under hösten 2015 fick vi i Säkerhetskommittén in en incidentrapport om ett tillbud på en klippa i Bohuslän. Tillbudet handlar också om kommunikationsproblem, fast här handlar det inte om otydliga begrepp. Vi valde att dyka ner lite djupare i incidenten och de inblandade, Johanna och Anna, berättar:

Johanna: "Dagen var solig och varm och hyfsat vindstill, till skillnad från gårdagen då jag och min replagskamrat klättrat på rinnande blöt klippa i storm, med rep som inte räckte ner till marken. Vi var glada över den fina dagen och betydligt mer avslappnade.

"Lägg av!" ropade klättraren i replaget bredvid, hundra meter bort på klippan. Det var lite svårt att höra mellan klättrare och säkrare eftersom klättraren fick gå in en bit över kanten för att vara säker, och klippan var ganska hög. Jag hörde henne desto bättre, eftersom jag också var på toppen. Jag hade precis klättrat leden klart och skulle bygga stand.

Anna: "Det drogs ut mycket rep ganska fort. Hon var uppe. Jag hör 'Lägg av!' avlågset. En kvinnoröst. Repet slackas uppifrån. Jag lägger av."

Johanna: "En liten stund senare hade jag byggt färdigt standplatsen och ropade ner till min säkrare, "Anna lägg av!" Svaret kom snabbt, lite för snabbt: "Rep fritt!" och jag konstaterade att hon redan lagt av mig, när den andra klättraren ropade. Konstaterandet följdes av en axelryckning, ingen skada skedd."

Johannas och Annas tankar kring tillbudet:

Johanna berättar:

"Varför kändes det då inte så allvarligt att bli avlagd innan jag var inkopplad i en standplats? Jag var på toppen, jag hade klättrat färdigt, och jag vet att säkraren kände av det i repets rörelser. Hon har ånatal av vana från långa och korta turer, turer där replaget hör varandra och turer där de inte gör det. Några veckor innan hade vi klättrat tillsammans under förhållanden där kommandon inte hördes, och vi fick lita till andra ledtrådar, som repets rörelse och längd, var vi senast såg klättraren och hur turen gick."

Anna berättar:

"Eftersom mycket rep hade dragits ut tyckte jag inte det var konstigt att det jag trodde var Johannas "Lägg av" lät avlågset. Jag hade inte lagt av bara för att jag hade tänkt att "nu är hon nog uppe" om jag inte hade hört ett "Lägg av".

Johanna fortsätter:

"Kommandon är viktiga, och i många fall förlitar vi oss helt på dem, framför allt i "enkla" miljöer, inomhus eller på en låg sportklippa där vi tydligt hör varandra och där varje meter av repet spelar roll. Men kommandon är inte allt. Det finns fantastiskt mycket mer information att se, höra och känna, som också är viktig. En del kommer med uppmärksamhet, en del med erfarenhet av klättring och en del av att känna varandra. Till sist, jag har orubbat komplett förtroende för min goa klätterkompis."

Anna avslutar:

"Vad hade vi kunnat göra annorlunda för att undvika det som hände? Jag hade kunnat skrika "Rep fritt" högre första gången. Nu hörde Johanna aldrig det, men då hade hon direkt kunnat reagera på att hon inte ville att jag skulle lägga av. Vi hade bland annat möjligen kunnat använda oss av tydlig kommunikation via repet."

Anna Backlund & Johanna Wernqvist. Foto: Selfie

Illustration: Karin Gillberg

Robin analyserar

Det är alldeles uppenbart att det inte bara är på långturer som kommunikationsproblem uppstår. När vi inte hör varandra bra, på grund av till exempel avstånd, vind eller buller, i kombination med att vi inte heller ser varandra finns det risk för att vi blandar oss en farlig cocktail. Men det finns också, som berättelsen visar, flera subtila indikationer på hur klättraren ligger till. Tillförlitligheten i dessa indikationer kan såklart vara svår att bedöma och livsfarligt att felbedöma. Men riktigt erfarna replag lär sig med tiden tolka repets rörelser. Det kan bli ett sätt att kommunicera.

Om man ska kategorisera olika sätt att kommunicera så kan man mycket enkelt dela in dem på följande sätt:

- Verbalt – att säga/ropa vad som händer (kommandoord)
- Visuellt – att visa/se vad som händer (genom tecken eller t.ex. se repets rörelser)
- Taktilt – att känna vad som händer (känna ryck i repet)

När det ena sättet inte går att använda, till exempel verbala kommandon såsom ”Lägg av!”, kanske på grund av stark vind måste man ibland förlita sig på de andra sätten. Alternativt att man förstärker det verbala med taktila sätt, såsom ryck i rep, om man är osäker. Att man inom replaget övar och är överens om hur man kommunicerar och vad de betyder är av yttersta vikt. Kommunikation utan verbala kommandon brukar kallas för tyst kommunikation.

Bobo Gustavsson, som har skrivit om tyst kommunikation i uppföljaren till Stora boken om klättring, berättar:

”Jag använder själv ofta reptyck som kommunikation, speciellt på långturer och jag har uppfattningen att det är ganska vanligt bland rutinerade klättrare. Jag kör själv varianten med tre ryck för lägg av och tre ryck för säkring klar - inget mer. Enkelhet tror jag är a och o för att undvika missförstånd. Verbala kommandon är antagligen ändå det säkraste för de som är nya i gemet, och kan nog rekommenderas i första hand. Tyst kommunikation kan för övrigt vara intressant även ur accessynpunkt på småklippor, med närliggande hus.”

Bobo skriver i den uppföljande boken (som inte är publicerad än):

”Det är dock viktigt att vara mycket tydlig i rycken som görs. De får inte gå att förväxla med ryck som klättraren gör för att få slack-rep. I värsta fall kan säkringspersonen då tro att han ska lägga av när klättraren i själva

verket är mitt i ett krux, och behöver slack snabbt. Ett annat sätt att lösa kommunikationen på, är att använda små komradioapparater. Det kan vara bekvämt och tydligt, men en alternativ plan måste finnas i fall batterierna tar slut, eller en radio tappas.“

Robins avslutande tankar kring tillbudet

Många hypotetiska frågor dyker upp i mitt huvud under och efter samtalen med Johanna och Anna: Vad är grundorsaken till tillbudet? Hur hade jag hanterat situationen? Hur hade jag känt efteråt? Hade jag haft fortsatt förtroende för min kamrat? Och så vidare. Men det är en sak som består och det är en känsla av att det är erfarenheten som är boven i dramat. Jag tänker så att erfarenhet kan såväl försätta oss i problem som att rädda oss ur dem. Huruvida det stämmer i detta fall får vi dock aldrig veta.

Avslutningsvis vill jag återberätta Annas ord: ”Jag tror man bör inse att man inte alltid

gör allting 100 procent rätt”. Det visar på ödmjukhet. Att dessutom välja att rapportera om tillbudet och helt öppet berätta om det är mycket generöst. Det tackar vi Anna och Johanna för.

Nils Ragnar Gustavsson. Foto: Katrin Lindbäck

Robin Dahlberg. Foto: Jonas Paulsson

TIPS FÖR EN FUNGERANDE KOMMUNIKATION

Om vi försöker sammanfatta de mest relevanta beståndsdelarna för en fungerande kommunikation så lyder de så här:

1. Se till att ni inom replaget är överens om vilken typ av kommunikation som ska användas och vad respektive kommando betyder.
2. Lägg till kamratens namn vid kommandona för att försvåra ihopblandning med andra replag. (Vi rekommenderar dock att de som heter Sten skaffar sig ett lämpligt smeknamn).
3. Om du är osäker på vad du hört, försäkra dig om kommandot genom att be kamraten repetera. Gör inget utan att vara säker.
4. Råder fortsatt osäkerhet, var inte för snabb med att lägga av. Om du inte vet säkert om klättraren är säker är det bättre att vänta tills repet är slut.
5. Ha en plan för vad ni gör om det uppstår problem att kommunicera.
6. Öva med fördel tyst kommunikation med reptyck i en miljö där ni kan stämma av om det fungerar – utan att det medför fara!